

Andrzej Kotowiecki

Komisja Nauk Humanistycznych i Społecznych
przy Komitecie Badań Polarnych PAN

PROFESOR JACEK MACHOWSKI

1923 - 2004

26 marca 2004 roku zmarł w Legionowie k. Warszawy Prof. dr hab. JACEK MACHOWSKI, nauka polska i społeczność polarna poniosły dotkliwą stratę.

Dzięki Panu Prof. dr hab. Andrzejowi Maneckiemu miałem możliwość poznania Człowieka, który stał się dla mnie wzorem do naśladowania i który zachęcił mnie do dalszej pracy naukowej – był nim Profesor Jacek Machowski urodzony 20.06.1923 w Katowicach, mgr nauk politycznych i dyplomata w latach 1945 – 1963. Od 1946 r. nauczyciel akademicki w takich uczelniach jak: Akademia Nauk Politycznych, Szkoła Główna Służby Zagranicznej, Uniwersytet Warszawski, Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku. Prowadził szereg wykładów (public lectures) na uczelniach amerykańskich i kanadyjskich (1956 – 1962). Jako zastępca Stałego Przedstawiciela Polski przy ONZ w Nowym Jorku, był obecny przy pracach nad Traktatem Antarktycznym. Wraz z drugim radcą ambasady Marianem Dobrosielskim, podjął w czasie trwania konferencji waszyngtońskiej nieoficjalne rozmowy kularowe z jej uczestnikami, zmierzające do umożliwienia Polsce podpisania Traktatu Antarktycznego w charakterze sygnatariusza pierwotnego, co dałoby jej prawo do uczestnictwa w Spotkaniach Konsultacyjnych Państw - Stron Traktatu od zarania. Od samego początku był gorącym zwolennikiem utrzymania na stałym lądzie Stacji antarktycznej PAN im. A.B. Dobrowolskiego i przeciwnikiem jej likwidacji, wierząc, że dla nauki polskiej nadejdą lepsze czasy. Likwidacja tej stacji, jego zdaniem byłaby największym błędem i klęską polskich interesów w historii polskich badań Antarktyki. No cóż w tej kwestii miał i ma zrozumienie wśród prawników.

Profesor Jacek Machowski był nadto: dyrektorem Studiów Akademii Prawa Międzynarodowego w Hadze (w 1978r. director of studies), profesorem prawa międzynarodowego i dziekanem nigeryjskich Wydziałów Prawa w Zarii (1972-1976) i Jos (1981-1987), profesorem i kierownikiem katedry prawa publicznego i dziekanem Wydziałów Prawa, założycielem, kierownikiem i wykładowcą – Podyplomowego Studium Dyplomacji

i Prawa UNIJOS, członkiem i przewodniczącym External examiner na kilku uniwersytetach w Nigerii. Był też współzałożycielem i nauczycielem szkoły polskiej w Zarii, mężem zaufania środowisk polskich w Zarii i Josr. założycielem i kierownikiem podyplomowego studium dyplomacji w Jos. Profesor był członkiem Komitetu Badań Polarnych PAN i od 1990 r. przewodniczący Komisji Polarnych Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN, członkiem Międzynarodowego Instytutu Prawa Kosmicznego (Paryż), członkiem Polskiej sekcji Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego (ILA) w Londynie. Odbył szereg staży naukowych i tak: w 1966r. w Holandii, w 1969r. w Carnegie Endowment w Genewie w ONZ i w Paryżu w UNECSO, w 1979 r. w ACTIM w Paryżu w UNESCO. To tylko niektóre funkcje pełnione przez Profesora. Był autorem 25 książek z których wiele było tłumaczonych na inne języki m.in. na angielski, niemiecki, rosyjski, japoński, estoński i słowacki, nadto posiadał ok. 200 publikacji w j. polskim. Był autorem prac m. in. z dziedziny prawa dyplomatycznego i konsularnego, praw człowieka, prawa morskiego i polarnego, lotniczego i kosmicznego, ekologicznego oraz stosunków międzynarodowych. Nadto licznych prac naukowych i popularnonaukowych z zakresu prawa i stosunków międzynarodowych, historii i geografii, podejmujących często tematy kontrowersyjne w szerokim interdyscyplinarnym ujęciu, w tym między innymi takich książek, jak: *Antarktyka* (1953 i 1957), *Arktyka* (1955), *Organizacje Międzynarodowe* (1956), *Zdobywcy Białego Łądu – historia wypraw i odkryć antarktycznych* (1959), *Paragrafy dla kosmosu* (1965), *Alaska* (1965 i 1969), *Wyspa Wielkanocna – Wyspa Tajemnic* (1966 i 1969), *Prawa Człowieka* (1968), *Meksyk* (1968), *Ognista kula – legendy, baśnie i bajki eskimoskie* (1970), *Korespondencja Dyplomatyczna* (1953, 1970), *Spór o Malpią Skalę – Gibraltar* (1970), *Sytuacja Antarktyki w świetle prawa międzynarodowego* (1968 i 1977), *Polscy Zdobywcy Białego Łądu – historia polskich odkryć, wypraw i badań w Antarktyce* (1997), *Inuit – Eskimosi* (1999), *Problemy prawne ochrony środowiska* (2000), *Piractwo w świetle historii i prawa* (2000). To tylko niektóre z jego książek. Dorobek pracy Profesora jest naprawdę imponujący, ogromna rozpiętość zainteresowań i osiągnięć. Analizując tytuły książek można śmiało powiedzieć, że przez całe życie pchała go do czynu niespożyta pasja odkrywcy. Pracował dosłownie do ostatnich chwil. Miałem zaszczyt być kilkakrotnie gościem Profesora i jego rodziny w jego domu w Legionowie. Jak zawsze Profesor podkreślał, że pod koniec swojego życia spotkał kogoś o podobnych zainteresowaniach. W jednym z listów do mnie (z 21.04.2003 r.) napisał: „...jest Pan chyba jedynym w Polsce obok mnie prawnikiem, łączącym problematykę prawa kosmicznego i prawa polarnego. Zachęcam do kontynuowania, bo z doświadczenia wiem, że

to wdzięczne pole do działania”. Do ostatnich chwil również miał ze mną kontakt telefoniczny, niespełna dwa tygodnie przed swoim odejściem przekazał mi jeszcze ostatnie wskazówki do mojej pracy naukowej i do moich publikacji jak również szereg rad i doświadczeń naukowych. Naprawdę trudno mi się pogodzić z jego odejściem. Podziwiałem jego troskę o sprawy polarne, o to, że polarnicy winni być wspierani przez konkretne działania i finansowe wsparcie władz a także doradztwo prawne. Utworzona przez Profesora Komisja Nauk Humanistycznych i Społecznych, była spełnieniem Jego marzeń, a jednocześnie otwarciem okna na świat nauk polarnych. Powołanie tej Komisji ma na celu zapewnienie nauce polskiej właściwej reprezentacji na forum międzynarodowym, gdzie podobna instytucjonalizacja nastąpiła już przed wielu laty, przybierając formę organizacji i konferencji międzynarodowych w zakresie polarnych nauk humanistycznych i społecznych. Do momentu powołania tej Komisji nie były reprezentowane nauki humanistyczne i społeczne jak to jest w przypadku nauk biologicznych i nauk o Ziemi. Spełniając jedno z zadań Komisji Nauk Humanistycznych i Społecznych zostałem jako pierwszy Polak członkiem IASSA – International Arctic Social Sciences Association, tym samym spełniłem chociaż jedno z marzeń Profesora. Dzięki Pani Prof. Marii Olech, która od 25 marca 2004 jest przewodniczącą Komisji, w Krakowie powstaje archiwum dokumentacji spraw polarnych. Wszelka dokumentacja i publikacje wydawane przez IASSA będą dostępne dla wszystkich zainteresowanych w prowadzeniu prac badawczych. Dalsze utrzymanie sukcesji po Profesorze i kierunku działania tej Komisji staje się nieodzowne, gdyż podnosi to również prestiż Komitetu Badań Polarnych na arenie międzynarodowej. Do archiwum przekazałem w imieniu rodziny Profesora (żony Jolanty i syna Piotra) i swoim wiele jego dokumentów, rękopisów, notatek i prac, które Profesor przekazał mi w trakcie naszych spotkań jak również przekazanych mi po jego odejściu. Odszedł od nas Profesor Jacek Machowski, nauka polska i społeczność polarna poniosły dotkliwą stratę.

Składam serdeczne podziękowanie Pani Jolancie Machowskiej oraz Piotrowi Machowskiemu za udostępnienie dokumentacji oraz zdjęć do tej publikacji.